

TŘI ZLATÉ VLASY DĚDA VŠEVĚDA

Bylo, nebylo, byl jednou jeden král, který se rád honil po lesích za zvěří. Jednou se mu však přihodilo, že se pustil daleko za jelenem a zabloudil. Jak sám a sám hledal cestu, přišla noc, takže byl rád, že na mýtině našel chalupu, v níž zůstával uhlíř. Král uhlíř nabídl, že mu dobře zaplatí, vyvede-li ho z lesa na cestu.

„Rád bych šel s vámi,“ řekl uhlíř, „ale jak vidíte, žena se mi právě čeká, proto nemohu odejít. A kam byste se také v noci trmácel? Lehněte si na půdě do sena a ráno vás doprovodím.“

Brzy nato se uhlířovi narodil synáček. Král, který ležel na půdě a nemohl usnout, zpozoroval o půlnoci dole ve světnici nějaké světlo. Pohlédl skulinou ve stropě, a co nevidí. Uhlíř spal, jeho žena ležela jako ve mdlobách a kolem děťátka stály tři staré babičky, celé v bílém a každá měla v ruce rozžatou svíci.

První povídá: „Já tomu chlapci dávám, aby přišel do velikých nebezpečství!“

Druhá povídá: „A já mu dávám, aby ze všech šťastně vyvázl a byl dlouho živ!“

A třetí povídá: „Já mu dávám za ženu dcerušku, co se dnes narodila králi, který tu nahoře na seně leží!“

Nato svíce zhasly a bylo zas ticho. Byly to totiž sudičky.

Král zůstal, jako by mu meč do prsou vrazil. Do rána oka nezamhouřil, jak usilovně přemýšlel, co a jak udělat, aby se to, co tu slyšel, nestalo...

Když se rozednilo a dítě začalo plakat, uhlíř vstal a co nevidí. Žena mu v noci usnula na věčnost.

„Ach ty můj ubohý sirotečku!“ nařikal. „co si s tebou nyní jenom počnu?“

„Dej mi to děťátko!“ pravil král, „já se o něj postarám, že mu dobře bude, a tobě dám tolik peněz, abys do smrti nemusel uhlí pálit.“

„Uhlíř tomu byl rád a král slíbil, že si pro děťátko pošle. Když se král vrátil do svého zámku, s velikou radostí mu vyprávěli, že se mu té a té noci narodila krásná dceruška. Byla to právě ta noc, kdy král viděl tři sudičky. Zamračil se, zavolal jednoho svého služebníka a povídá:

„Půjdeš tam a tam, kde je v lese chalupa, v níž uhlíř zůstává. Dáš mu tyto peníze a on ti dá malé dítě. To dítě vezmeš a cestou utopíš. Neutopíš-li, budeš sám vodu pít!“

Služebník šel, vzal děťátko do košíka, a když přišel na lávku, kde tekla hluboká a široká řeka, hodil ho i s košíkem do vody:

„Dobrou noc, nezvaný zeti!“ řekl král, když mu to služebník oznámil...

Král myslel, že se děťátko utopilo. Ale neutopilo se! Plulo v košíku po vodě, jako by je se zpěvem kolíbal a spalo, jako by ho do vody hodil. U řeky stála chalupa jednoho rybáře, který zrovna seděl na břehu a spravoval síť. Když uviděl po řece plavat košík, skočil do lodičky a pádloval jako o závod. A hle, vytáhl z vody košík i s děťátkem. Donesl ho tedy své ženě a povídá:

„Vždycky si chtěla mít nějakého synáčka. Tak tu ho máš! Přinesla nám ho voda.“

Rybářova žena tomu byla ráda a vychovávala dítě jako své vlastní. Říkali mu Plaváček, protože jim po vodě připlaval.

Řeka teče, léta plynou, a z hocha vyrostl mládenec, krásný, že mu daleko široko nebylo rovno. Jednou v létě se však přihodilo, že právě tudy na koni projížděl sám a sám, nám už známý král. Protože bylo parno, odbočil z cesty k rybářově chalupě, aby požádal o trochu čerstvé vody. Když mu ji Plaváček podal, král se na něj zahleděl a zarazil se:

„Švarného hocha máš, rybáři,“ povídá. „Je-li to tvůj syn?“

„Je a není,“ odpověděl rybář. „Právě je tomu dvacet let, co v košíku po řece připlaval jako maličké děťátko. A tak jsme si ho vychovali.“

Králi se udělaly mžítka před očima, a zbledl jako stěna. Poznal totiž, že je to chlapec, kterého dal utopit. Hned se však vzpamatoval, seskočil z koně a povídá:

„Potřebuju posla do královského zámku a nikoho s sebou nemám. Může-li mi tam ten mládenec dojít?“

„Vaše královská Milost poroučí a hoch půjde,“ řekl rybář.

Král se posadil a napsal královně list:

„Toho mladíka, kterého ti tuto posílám, dej bez meškání mečem probodnout! Můj to zlý nepřítel. Až se vrátím, ať je vykonáno. Tak má vůle!“ Dopsal, složil psaní a přitlačil na pečeť prsten...

Plaváček se s psaním vydal ihned na cestu. Musil přes veliký les a než se nadál, sešel z cesty a zabloudil. Dlouho se prodíral z houští do houští, až se začalo stmívat. Tu potká starou babičku:

„Kampak, Plaváčku, kampak?“

„Jdu se psaním do královského zámku a zabloudil jsem. Nemohla byste mi, matičko, povědět, kudy na cestu?“

„Dnes už beztoho nedojdeš, je tma,“ řekla babička. „Zůstaň u mě na noc. Však nebudeš u cizí, jsem ti kmotrou.“

Mládenec si dal říci, a sotva ušli několik kroků, stáli před hezkým domečkem, jako by najednou ze země vyrostl. V noci, když hoch tvrdě usnul, vytáhla mu babička psaní z kapsy a dala mu tam jiné, ve kterém stálo:

„Toho mladíka, kterého ti tuto posílám, dej bez meškání oženit s naší dcerou. Můj to souzený zet'. Až se vrátím, ať je vykonáno. Tak má vůle!“

Když to psaní králová přečetla, dala hned vystrojit svatbu. Královna i princezna se nemohly na ženicha dost vynadivát, jak se jim líbil. A Plaváček byl se svou královskou nevěstou také spokojen.

Po několika dnech se král vrátil domů, a když viděl, co se stalo, velmi se na svou paní rozzlobil, co to učinila.

„Vždyť jsi mi sám poručil, abych ho dala s naší dcerou oddat, dřív než se vrátíš!“ odpověděla králová a podala mu psaní. Král zkoumal písmo, pečeť i papír, ale všechno bylo jeho vlastní. I dal si zavolat zetě a vyptával se, co a jak, kde všude chodil. Plaváček vypravoval, kterak v lese zabloudil a jak zůstal na noc u své staré kmotry.

„Jak vypadala?“ zeptal se král.

„Tak a tak!“ odpověděl Plaváček

Král z jeho řeči poznal, že to byla táž osoba, která před dvaceti lety přisoudila jeho dceru uhlířovu synu. Zamyslel se, chvíli přemýšlel a konečně povídá:

„Co se stalo, nemůže se odestát. Avšak, jen tak beze všeho mým zetěm být nemůžeš. Chceš-li mou dceru mít, musíš ji věnem přinést tři zlaté vlasy děda Vševeda.“

Král si myslel, že se tak nevídaného zetě nejsnadněji zbaví...

Plaváček se rozloučil s chotí a šel. Kudy a kam jít, nevěděl. Že mu však byla kmotrou sudička, přece mu nebylo tak nesnadné, najít pravou cestu. Šel a šel, dlouho a daleko, přes hory a doly, přes vody a brody, až přišel k černému moři. Tu vidí loď a na ní převozníka:

„Pozdrav pánbůh, starý převozníku!“

„Dejž to pánbůh, mladý poutníku! Kam tudy cestou?“

„Jdu pro tři zlaté vlasy děda Vševeda.“

„Ho ho!, na takového posla už dávno čekám. Dvacet let tu převozníčím a nikdo mě nejde vysvobodit. Slíbíš-li mi, že se děda Vševeda zeptáš, kdy bude mé roboty konec, převezu tě.“

Plaváček to rád slíbil a převozník ho převezl.

Potom přišel Plaváček k velikému městu, které však bylo sešlé a smutné. Před městem potkal stařečka s holí v ruce, který sotva lezl.

„Pozdrav pánbůh, šedivý stařečku!“

„Dejž to pánbůh, pěkný mládenečku! Kam tudy cestou?“

„Jdu pro tři zlaté vlasy děda Vševeda.“

„Aj aj!“, na takového posla tu dávno čekáme. To tě hned musím přivést k našemu králi.“

Když tam přišli, řekl král: „Slyším, že jdeš s poselstvím k dědu Vševedu. Měli jsme tu jabloň, co nesla mladici jablka. Když někdo jedno snědl, třeba byl už nad hrobem, omládl zase a byl jako jinoch. Ale už dvacet let jabloň nenese ovoce žádné. Slíbíš-li mi, že se děda Vševeda zeptáš, je-li nám jaká pomoc, královsky se ti odměním.“

Plaváček rád slíbil a král ho milostivě propustil.

Když Plaváček přišel zase k jinému velikému městu, které bylo z polovice pobožené, potkal člověka, který zakopával svého zemřelého otce, a po tvářích se mu kutálely slzy jako hrachy.

„Pozdrav pánbůh, smutný hrobníku!“ řekl Plaváček.

„Dejž to pánbůh, dobrý poutníku! Kam tudy cestou?“

„Jdu pro tři zlaté vlasy děda Vševeda.“

„Ach jo!“ Škoda, že si nepřišel dříve! Ale náš král na takového posla už dávno čeká. Musím tě k němu dovést.“

Když tam přišli, řekl král:

„Slyším, že jdeš s poselstvím k dědu Vševedu. Měli jsme tu studnici, prýštila se z ní živá voda. Když se jí někdo napil, třeba už umíral, hned se zase uzdravil. A byl-li už mrtev, avšak tou vodou ho pokropili, zase vstal a chodil. Jenže teď je tomu už dvacet let, co voda přestala téci. Slíbíš-li mi, že se děda Vševeda zeptáš, je-li nám jaká pomoc, královskou odměnu ti dám.“

Plaváček rád slíbil a král ho milostivě propustil...

Ještě dlouho a daleko bylo Plaváčkovi bloudit černým lesem, než uprostřed lesa našel velkou zelenou louku, plnou krásného kvítí. Na louce stál zlatý zámek, třpytící se, jako by byl žhavý. Byl to zámek děda Vševeda.

Plaváček vešel do zámku, ale nikoho tu nenašel. Jen v jednom koutě seděla stará babička a předla.

„Vítám tě, Plaváčku!“ povídá stařena, „jsem ráda, že tě zase vidím.“

Byla to jeho kmotra, co byl u ní v lese noclehem, když nesl královské psaní.

„Copak tě sem přivedlo?“

„Král nechce, abych byl darmo jeho zetěm. Poslal mě tedy pro tři zlaté vlasy děda Vševeda.“

Babička se usmála a povídá: „Děd Vševed je můj syn, jasně Slunéčko. Ráno je pacholátkem, v poledne mužem a večer starým dědečkem. Já ti ty tři vlasy z jeho zlaté hlavy opatřím, abych ti také nebyla darmo kmotrou. Ale takto, synáčku, jak tu jsi, tak tu zůstat nemůžeš! Můj syn je sice dobrá duše. Když však přijde navečer domů hladový, mohlo by se lehce stát, že by tě upekl a snědl k večeři. Přikryju tě tedy tuhle prázdnou kádí.“

Plaváček ještě poprosil, aby se děda Vševeda zeptala také na ty tři prosebníky, jak jim slíbil cestou.

„Zeptám, zeptám,“ řekla babička, „a dej pozor, co odpoví.“

Najednou se venku strhl vítr a západním oknem do světnice přiletělo Slunce, jako starý děd se zlatou hlavou.

„Čuchy, čuchy, člověčinu!“ povídá. „Někoho tu, matko, máš!?“

„Hvězdo denní, kohopak bych tu mohla mít, abys ty ho neviděl? Snad, jak celý den po tom božím světě lítáš, načicháš se všude člověčiny, takže není divu, když večer přijdeš domů, že ti ještě voní!“

Stařeček na to nic neřekl a usedl k večeři. Po večeři položil svou zlatou hlavu babičce na klín a počal dřímat. Když babička viděla, že usnul, vytrhla mu jeden zlatý vlas a hodila na zem, kde zazvonil jako struna.

„Co mi chceš, matko?“ řekl stařeček.

„Nic, synáčku, nic! Dřímala jsem a měla jsem divný sen.“

„A copak se ti zdálo?“

„Zdálo se mi o jednom městě, kde měli pramen živé vody. Když někdo stonal a napil se jí, ozdravěl. Umřel-li a tou vodou ho pokropili, zase ožil. Ale nyní je tomu už dvacet let, co voda přestala téci. Je-li jaká pomoc?“

„Snadná pomoc! V té studnici sedí žába na prameni. Ta vodě nedá téci. Ať žabu zabijí, studnici vyčistí, a voda zase poteče jako dřív.“

Stařeček usnul a babička mu vytrhla druhý zlatý vlas a hodila na zem.

„Co zase máš, matko?“

„Nic, synáčku, nic! Dřímala jsem a zase se mi zdálo něco divného. V jednom městě měli jabloň, která nesla mladící jablka. Když někdo zestárnul a snědl jablko, zase omládl. Ale teď už dvacet let jabloň nenese ovoce žádného. Je-li jaká pomoc?“

„Snadná pomoc! Pod jabloní leží had a užívá jí síly. Ať hada zabijí, jabloň přesadí, a zase ponese ovoce jako dřív.“

Jakmile stařeček zase usnul, vytrhla mu babička třetí zlatý vlas.

„Což mě, matko, nenecháš spát?“ řekl stařeček mrzutě a chtěl vstát.

„Lež, synáčku, lež a nehněvej se, nerada jsem tě vzbudila. Když na mě přišla dřímota, zase jsem měla divný sen. Zdálo se mi o převozníkovi na černém moři. Dvacet let už tam převáží a nikdo ho nejde vysvobodit. Kdy bude jeho roboty konec?“

„Hloupé to matky syn! Ať dá veslo do ruky jinému a sám vyskočí na břeh. Ten pak bude převozníkem. Ale teď už mi dej pokoj. Musím časně ráno vstát a osušit slzy královské dceři, co každou noc pláče pro syna uhliřova, kterého král poslal pro mé tři zlaté vlasy.“

K ránu se venku zase strhl vítr a na klíně staré matičky se namísto stařečka probudilo krásné zlatovlasé dítě. Boží Sluněčko dalo matce sbohem a východním oknem vyšlo ven. Babička odklopila káď a řekla Plaváčkovi:

„Tuhle máš ty tři zlaté vlasy, a co děd Vševed odpověděl na tři otázky, to už také víš. Jdi tedy spánembohem a už mě víc neuhlídáš. Není toho již zapotřebí.“

Plaváček babičce pěkně poděkoval a šel...

Když přišel do prvního města, ptal se ho král, jakou jim nese novinu.

„Dobrou!“ řekl Plaváček. „Dejte žabu, co na prameni sedí, zabít a studnici vyčistit. Pak zase poteče voda jako dřív.“

Král tak dal hned učinit, a když viděl, že voda pramenem opět plně prýští, daroval Plaváčkovi dvanáct koní, bílých jako labuť a na ně naložit tolik zlata, stříbra a drahého kamení, co mohli unést.

Když přišel do druhého města, ptal se ho opět král, jakou jim nese novinu.

„Dobrou!“ řekl Plaváček. „Dejte jabloň vykopat, a hada, kterého najdete svinutého u kořenů, zbijte. Pak jabloň znovu vsaďte a ponese ovoce jako dřív.“

Král dal ihned učinit, jak Plaváček řekl. Jabloň se přes noc oděla květem, jako by ji růžemi osypal. Král měl z toho velikou radost a daroval Plaváčkovi dvanáct koní, vraných jako havrani a na ně dal naložit tolik bohatství, co mohli unést.

Plaváček jel dál, a když stanul u černého moře, zeptal se ho převozník, zdali se dověděl, kdy bude vysvobozen.

„Dověděl!“ řekl Plaváček. „Ale nejdříve mě převez a potom ti povím.“

Převozník se sice zdráhal. Když však viděl, že není jiné pomoci, převezl Plaváčka i s jeho čtyřadvaceti koňmi.

„Až budeš zase někoho převážet,“ řekl mu na druhém břehu Plaváček, „dej mu veslo do ruky a vyskoč na břeh. Ten pak bude místo tebe převozníkem.“

Když Plaváček přinesl konečně tři zlaté vlasy děda Vševeda svému králi, královská dcera plakala radostí, že se Plaváček vrátil. Král však nemohl svým vlastním očím uvěřit.

„Kde si nabyl těch krásných koní a toho velkého bohatství?“ ptal se král.

„To vše jsem si vysloužil!“ řekl Plaváček a vypravoval, kterak jednomu králi dopomohl k mladícím jablkům, co ze starých lidí dělají mladé, a druhému králi k živé vodě, co z nemocných dělá zdravé a z mrtvých živé.

„Mladící jablka? Živá voda?“ opakoval si v duchu král.

„Kdybych jedno jablko snědl, omládl bych, a kdybych i zemřel a tou vodou mě pokropili, zase bych ožil!“

Král již na nic nedbal a bez meškání se vydal na cestu pro mladící jablka a živou vodu.

Nuže, uhliřův syn, jak mu přisoudila sudička, zůstal královým zetěm. A král? Dodnes se nevrátil.

Snad doposud přes černé moře poutníky převáží...